

MUUTOKSET PUHUTTAESSA MAHDOLLISIA

Hyvät suurlähettiläät,

Viime perjantaina Turussa kaksi ihmistä kuoli ja kahdeksan loukkaantui, kun puukotaja hyökkäsi täysin ennalta arvaamatta heidän kimppuunsa. Tunnen valtavaa surua tapahtuneesta ja otan syvästi osaa omaisten suruun.

Poliisin ammattitaitoisen toiminnan ansiosta hyökkääjä saatiin hyvin nopeasti kiinni. Kiitos, suomalainen poliisi. Sivullisten apu mahdollisesti pelasti useita ihmishenkiä. Auttajien rohkeutta voi vain ihailla ja kiittää niiden puolesta, jotka tämän takia säästyivät hyökkääjän kohteeksi joutumiselta.

Terrorismin uhka ei ole uusia asia, ja me pelkäsimme, että jotain tällaista tapahtuisi myös Suomessa, sillä Suomi on osa Eurooppaa ja maailmaa. Nyt pitää osata keskustella rakentavasti, tutkia tapahtumien kulku viimeistä yksityiskohtaa myöten ja tehdä perusteellinen arvio siitä, mitä toimia jatkossa tarvitaan, että tällaista ei enää Suomessa tapahtuisi. Hallituksen pitää tehdä tarkka analyysi tapahtumista ja puuttua määrätietoisesti korjattaviin asioihin.

Terroriuhka oli ja on kohotetulla tasolla. Siksi hallitus on jo toiminut ja lisännyt poliisin, suojelupoliisin ja rajavartiolaitoksen määrärahoja. Jos Turun tapahtumien selvittämisen jälkeen ilmenee, että jossakin on edelleenkin kriittinen resurssipula, on asia korjattava. Hallituksen on huolehdittava nopeammasta turvapaikkatutkinnasta ja tehokkaasta kotouttamisesta. Suomessa voi olla vain laillisesti. Teemme kaiken voitavan sen varmistamiseksi, että tämä myös toteutuu.

Yksi tärkeä lainsäädäntöuudistus on tiedustelulaki. Hallitus tulee tekemään esityksen uudesta tiedustelulainsäädännöstä, jonka tavoitteena on lisätä suojelupoliisin toimivaltaa paljastaa suomalaisten turvallisuutta uhkaavia hankkeita. Toivon, että esitys saadaan läpi mahdollisimman nopealla aikataululla.

Turun kauheat tapahtumat ovat meillä kaikilla mielessä, mutta me emme lamaannu. Kotikaupungissani on vahva tahto voittaa terrorismi ja väkivalta. Suomalaisten vahvuuksiin kuuluu vahva kyky selviytyä kriiseistä. Kuten arkkipiispa Kari Mäkinen viisaasti totesi: ”Mitä enemmän elämä jatkuu arkisena, sitä nopeammin voimme käsitellä asiaa.”

Hyvät suurlähettiläät,

Turun kamalista tapahtumista huolimatta, arjen tulee jatkua. Esitän teille ensin näkemykseni siitä, mitä Suomen taloudessa on tapahtunut ja mitä odotan tältä syksyltä, toiseksi esitän arvioni maailman talouden tilasta ja Euroopan unionin puolella luvassa olevasta syksystä. Tulen esittämään teidän suuntaanne myös pienen toiveen. Lopuksi toivon teidän suunnastanne vilkasta keskustelua.

Kun viimeksi keskustelimme tällä kokoonpanolla Suomen ja maailman talouden tilasta, Britannia oli hetkeä aikaisemmin äänestänyt EU-erosta ja Yhdysvalloissa oltiin keskellä presidentinvaalikampanjointia. Euroopan unionin piirissä oli aistittavissa uskon puutetta EU:n tulevaisuuteen ja Yhdysvaltojen vaalit aiheuttivat epävarmuutta ympäri maailman.

Vuoden mittaan politiikka on aiheuttanut meissä vuorotellen epäuskoa ja toiveikkuutta. Yhdysvallat ja Pohjois-Korea uhkailevat toisiaan voimankäytöllä, ranskalaiset tyrmäsivät globalisaatiovastaisen presidenttiehdokkaan ja Euroopan unioni on osoittanut neuvottelutaitonsa ja yhtenäisyytensä Britannian EU-eroneuvotteluissa. Viime kesänä Suomen talouden näkymät eivät olleet ollenkaan niin positiiviset kuin ne ovat nyt, mikä minua valtiovarainministerinä tietysti ilahduttaa.

Suomi ei enää ole Euroopan sairas mies, sillä Suomen talouden taantuma on virallisesti takana. Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennusteen mukaan talous kasvaa 2,4 prosenttia tänä vuonna. Vienti lisääntyy, työttömyys vähenee, yritykset investoivat ja ihmiset luottamus tulevaisuuteen on kasvanut. Viime vuosien ratkaisut tuottavat tulosta.

Suomen vienti on päässyt kasvu-uralle. Koheneva kustannuskilpailukyky tukee vientiä, kilpailukyky sopimus ja palkkamallit tuottavat tulosta. Kansainvälinen kilpailukyky on siis palautumassa. Nyt on pidettävä huoli siitä, että se vahvistuu. Myös investoinnit ja yksityinen kulutus ovat vahvistuneet. Olen erityisen iloinen, että tuotekehitysinvestointien kuusi vuotta jatkunut alamäki on päättynyt.

Vaikka Suomen vienti on päässyt kasvu-uralle, olemme kuitenkin edelleen haavoittuvaisia sen suhteen. Pitkällä aikavälillä meidän pitäisi saada yhä useampi pieni- ja keskisuuri yritys viemään tuotteita ja palveluita. Hallituksen toimet mm. Business Finlandin toiminnan vahvistamiseksi tähtäävät tähän.

Suomen talouden väkevä kasvu on erittäin hyvä lähtökohta ensi viikon budjettineuvotteluille, mutta sen ei pidä antaa hämätä. Talouden kasvu ei ole läheskään pysäyttämässä julkisen talouden velkaantumista. Vaikka voimme iloita pitkän taantuman taittumisesta, kasvu nykyennusteiden valossa hidastuu jo ensi vuonna.

Kuten pääministeri Sipilä teille jo aamupäivällä kuvaili, Suomella tosiaan on takanaan "menetetty vuosikymmen". Jokaista suomalaista kohden lasketulla bruttokansantuotteella mitattuna Suomi ei vieläkään ole kunnolla toipunut vuoden 2008 finanssikriisistä. Tämän hetkisestä korkeasuhdanteesta huolimatta kasvu palautunee 1–1,5 prosentin tuntumaan pitkällä aikavälillä.

Korkeasuhdanteessa alkaa usein keskustelu jakovarasta. Minusta korkeasuhdanteen aikana pitäisi puhua ennemminkin jakovaarasta. Olemme liian usein tällaisessa tilanteessa tehneet ratkaisuja, joihin meillä ei ole huonoina aikoina varaa. Taloutemme suuret rakenteelliset haasteet eivät ole kadonneet minnekään. Meillä on osaamisvaje, työllisyysvaje ja kestävyysvaje.

Jäykät työmarkkinat, korkea rakenteellinen työttömyys, ikääntymisen vuoksi vähenvä työväestö ja rajusti alijäämäinen julkinen talous kalvavat hyvinvointiamme jatkossakin, jos emme saa näitä asioita korjattua. Tarvitsemme työllisyyttä ja osaamista parantavia uudistuksia, kuten perhevapaa uudistuksen.

Vaikka voimmekin itse tehdä paljon taloutemme kohenemisen eteen, totuus on, että Suomeen vaikuttaa paljon myös se, mitä maailmantaloudessa tapahtuu.

Euroopan suhdannenäkymät ovat kohentuneet kuluvan vuoden aikana. Talouskasvu on vahvistumassa ja työttömyys laskussa EU- ja euromaissa. Euromaiden ulkoinen tasapaino on kohentunut ja budjettialijäämät pienentyneet. Tästä me suomalaiset voimme iloita, koska viennistämme lähes 40 prosenttia menee euroalueelle. Euro-maiden alentunut riskitaso heijastuu myös valtioiden rahoituskustannusten laskuna. Rahapolitiikan kiristäminen hallitusti on suuri haaste.

Entisissä euroalueen kriisimaissakin talouskasvu on vahvistunut, työttömyys vähentynyt ja alijäämät pienentyneet. Euron vahvistuminen suhteessa muihin päävaluuttoihin kuluvan vuoden aikana heijastanee yleistä optimismia Manner-Euroopassa: euroalueen kriisi näyttää hellittäneen, talouskasvu on entistä laaja-alaisempaa erityisesti kotimaisen kysynnän osalta ja työttömyys on laskusuunnassa.

Myönteisestä kehityksestä huolimatta ei pidä luulla, että Euroopan taloushuolet on nyt pyyhitty pois. Rahoitustukea saaneet maat ovat vakaampia, mutta niiden julkisen talouden liikkumavara on vähäinen ja velkataso korkea. Niiden kyky sietää uusia shokkeja on edelleen heikko. Tietyissä maissa pankkisektoria rasittavat kriisin jäljiltä hoitamattomat luotot, joita on edelleen koko euroalueella yhteensä lähes 900 mrd. euroa.

Euroalueen kilpailukykyä rasittavat ikääntyvä väestö ja jäykät markkinarakenteet sekä muut rakenteelliset heikkoudet. Keskeinen kysymys on, miten euromaiden tuottavuus- ja tuloerot saataisiin viimeinkin kapenemaan. Rajat ylittävässä kaupankäynnissä sekä työvoiman ja pääomien liikkuvuudessa ei ole tapahtunut toivottua lähentymistä. Rakenteellisten uudistusten toteutus on edennyt hitaasti. Vaarana on, että vähäinenkin uudistusinto lopahtaa talouskasvun käynnistymisen myötä.

Totuus on, että kaikki nämä asiat ovat kunkin jäsenmaan omassa päätösvallassa. Niin kauan kuin me itse emme saa taloutemme rakenteita uudistettua, talous- ja rahaliittoa koskevat uudistukset ovat toissijaisia. Suomikaan ei voi heristellä sormea muille.

Maailmantalouden myönteistä kehitystä uhkaa poliittinen nokittelu ja sen kärjistyminen kauppasodaksi, pääomaliikkeiden ja valuuttakurssien heilahtelut, Kiinan velkataakkaan liittyvät riskit ja geopoliittisen jännityksen heijastuminen talouteen esimerkiksi varovaisuutena investoinneissa.

Yhdysvalloissa talouden sykli on Eurooppaa pidemmällä, ja siellä on jo aloitettu rahapolitiikan normalisointi, eli käytännössä ohjauskorkojen nostaminen. Yhdysvaltain näkymiä varjostaa kuitenkin poliittisen epävarmuuden heijastuminen talouteen. Kuluttajat ovat alentaneet viime aikoina odotuksiaan talouskehityksestä. Tällä on merkitystä, koska USA:n taloutta vetää erityisesti yksityinen kulutus.

Kiinan talouden kasvu on ollut pidempään erittäin velkavetoista, ja erityisesti yritysten velkataakka aiheuttaa huolta. Talouskasvu alkuvuoden kuluessa on ollut varsin vahvaa, mutta lähivuosien kasvun hidastumisen trendi lienee väistämätön. Väestön ikääntyminen vetää talouskasvua alas myös Kiinassa, mutta Kiinalle haasteita tuovat myös tuotantorakenteen palveluvaltaistuminen ja ympäristöongelmat.

Venäjän talouden rakenteissa ei ole nähty mainittavaa kohentumista, eikä niistä ole indikaatioita lähiaikoinakaan. Kehitys siellä on ollut selvää jo vuosia, eikä politiikkaan ole odotettavista parannusta pitkään aikaan. Venäjän kanssa pitää keskustella, mutta keskusteluissa pitää olla selkeä tavoite: Venäjä pitää saada noudattamaan kansainvälistä oikeutta ja kunnioittamaan eurooppalaisia turvallisuusrakenteita. Suomessa on mahdollisuus toimia sillanrakentajana länsimaiden ja Venäjän välillä.

Maailmantalous on käänteentekevän murroksen kynnyksellä automaation ja robotiikan nopean kehityksen takia. Tekoäly, automaatio ja robotiikka mullistavat tuotantotapoja ja työn tekemistä. Nykyisenlaiset tuotannon arvoketjut voivat muuttua olennaisesti, kun tekoälyä hyödyntävän työn osuus kasvaa, samaan tapaan kuin aiemmissa teknologian murroksissa.

Osa työstä tulee katoamaan, mutta sen tilalle tulee uusia mahdollisuuksia. Kaikki on lopulta kiinni yritysten valmiudesta ottaa uudet teknologiat käyttöön ja löytää uudet mahdolliset markkinaraot. Suomi on hyvissä asemissa ottamassa vastaan nämä muutokset, mutta meidän tulee pysyä valppaana ja pohtia ennakkoluulottomasti työn ja yhteiskunnan muutokseen liittyviä haasteita.

Tarvitsemme kehitystä ja teknologiaa, jotta selviämme esimerkiksi ilmastonmuutoksen vastaisesta taistelusta. Ilmastonmuutoksen torjuminen ja siirtyminen hiilineutraaliin yhteiskuntaan on yhtä merkittävä rakenteellinen muutos, kuin tarve entistäkin joustavammille työmarkkinoille.

Parempi tulevaisuus edellyttää, että jatkuvasti parannamme yhteiskuntamme kykyä sopeutua ja hyötyä teknologisesta kehityksestä. Tulevaisuus on uteliaiden ja sopeutumiskykyisten. Tulevaisuus voi silti olla turvallinen, mutta menneisyyteen ei pidä jäädä tuijottelemaan. Silloin putoamme keltasta.

Hyvät suurlähettiläät,

Summaan kulunutta vuotta EU-politiikassa näin: olemme siirtyneet vuoden aikana epätoivosta ja näköalattomuudesta tulevaisuuden uskoon ja toiveikkuuteen, ja sieltä palanneet takaisin maan pinnalle arkiseen aherrukseen.

Euroopan unionin tulevaisuuden näkymät ovat kuluneen vuoden aikana kohentuneet Britannian EU-eroproosessista huolimatta. Useat vaalit viime kevään olivat kuin tuulahdus raikasta kevätilmaa pitkän ja pimeän talven jälkeen. Presidentinvaaleissa ranskalaiset sanoivat ei populismille, rasismille ja suljetulle Ranskalle ja kyllä Euroopan unionin kehittämiseksi. Arki on kuitenkin koittanut, ja kansa odottaa Macronilta vaalilupausten toteuttamista.

On selvää, että Britannian EU-ero tulee muuttamaan Euroopan unionia. Tämän muutoksen hallitseminen vaatii minusta Suomelta ulkoasiainministeriön resurssien vahvistamista Brysselissä.

EU:ssa keskustelemme nyt innokkaasti siitä, miten talous- ja rahaliittoa pitäisi kehittää ja eurooppalaista puolustusyhteistyötä rakentaa, jotta Eurooppa voisi paremmin ennalta ehkäistä talouden kriisiytymistä ja suojella kansalaisiaan. Puheet kansanäänestyksistä ovat jääneet taka-alalle.

Suomalaisten luottamus Euroopan unioniin on viimeisimmän Eurobarometrin mukaan kasvanut entisestään. Olemme aiemmin tehneet selväksi, että Suomi ei tule järjestämään EU-kansanäänestystä, joten olen iloinen siitä, etteivät suomalaiset vaikuta sellaista haluavankaan. Yhtenäinen ja vahva EU on Suomen etu, ja me olemme sitoutuneet sen kehittämiseen. Siksi puheet mahdollisista kansanäänestyksistä ovat Suomen edun vastaisia.

EU-kriittisyys ei ole kuitenkaan hävinnyt. Itävallan, Hollannin, Ranskan ja kohta Saksan vaalien Eurooppa-myönteinen tulos vain antoi meille lisää aikaa vastata turhautuneiden kansalaisten oikeutettuihin kysymyksiin. EU tarvitsee rohkeita muutoksia, jotka saavutetaan arkisen aherruksen lopputuloksena. Kitkuttelu vesitettyjen kompromissien pohjalta ei enää riitä. Käytännössä se merkitsee valmiutta edetä eritahtisesti. Suomen pitää olla tähän valmis siltä osin, kun se meidän etumme.

Euroopan unionin on toimittava johdonmukaisesti sekä ulkoisesti että sisäisesti. Piittaamattomuutta yhteisistä arvoista kuten oikeusvaltioperiaatteen vaalimisesta ei voi katsoa läpi sormien. Muuttoliike Eurooppaan ei ole lähivuosina vähenemässä. EU-maiden on löydettävä yhteinen järjestely, jolla taataan ettei yksittäisen jäsenmaan vastuunkanto käy liian raskaaksi.

EU:n pitää ohjata rahaa ja resursseja turvallisuuteen, maahanmuuttoon ja talouden uudistamiseen.

Turvallisuus tarkoittaa puolustusyhteistyön syventämistä ja avunantovelvoitteen vahvistamista. Eduskunta totesi kantanaan vuonna 2006 käsitellessään perustuslakisopimusta, että ”hyökkäys yhtä EU-jäsenvaltiota kohtaan merkitsisi muiden apuun tuloa monin keinoin, mukaan lukien sotilaalliset toimet”. Erityisesti Suomen etu on vahvistaa tätä tulkintaa. EU:n pitää tehdä enemmän myös hybridivaikuttamista vastaan. Suomen hybridikeskus on tähän hyvä panostus, mutta ei se yksin riitä.

Turvallisuus tarkoittaa myös tiiviimpää terrorismin vastaista yhteistyötä EU:n ulkopuolella, ulkorajoilla ja rajojen sisäpuolella. Iskut Turussa ja Barcelonassa vain alleviivaavat yhteisten toimien tärkeyttä. Turvallisuushkien torjumisessa keskeistä on viranomaisten välinen hyvä yhteistyö esimerkiksi tietojenvaihdossa.

Maahanmuuton hallinta edellyttää vakauden ja työpaikkojen luomista EU:n naapurustossa, etenkin Afrikassa ja Lähi-idässä. Se edellyttää EU:n jäsenmailta yhteistä turvapaikkapolitiikkaa, tehokasta turvapaikkatutkintaa ja kotouttamista, toimivaa palautusjärjestelmää sekä maahanmuuttoviranomaisten, poliisin ja oikeuslaitoksen oikein mitoitettua resursointia. On järjetöntä, että turvapaikanhakijat saavat erilais- ta kohtelua eri EU-maissa.

EU-maiden talouksia on uudistettava niin, että pärjäämme globaalissa kilpailussa. Euroalueella tarvitaan vahvempia kannustimia työelämän ja talouden rakenteiden uudistamiseen. Seurannan ja sääntöjen rinnalle tarvitaan markkinapainetta.

Toisaalta EU:n budjettia pitää käyttää tehokkaammin tukemaan uutta, eikä turvaamaan vanhaa. Suomen pitää ottaa rahoituskehysneuvotteluissa vahva ote ja ajaa rohkeasti painopisteen siirtämistä uudistusten tukemiseen, maahanmuuton hallintaan ja turvallisuuden vahvistamiseen. Vanhasta EU-maiden välisestä tulonsiirtoajattelusta pitää päästä pois.

Talous- ja rahaliiton kehittäminen tulee olemaan yksi syksyn ja talven kiinnostavimmista EU-aiheista. Suomi on perinteisesti korostanut prosessien ja rakenteiden selkeyttämistä ja yksinkertaistamista. Suomen peruslinja on ollut, että ongelmia ei ratkaista rahalla tai kasvattamalla yhteisvastuuta. Yhteisvastuun syventäminen pikemminkin hajottaa kuin yhdistää euroaluetta.

Saksan vaalit käydään kuukauden päästä. Sen jälkeen on todennäköisesti odotettavissa konkreettisempia esityksiä talous- ja rahaliiton kehittämisestä. Hallitus ja eduskunta ottavat mahdollisiin esityksiin kantaa syksyn aikana. Sitä ennen meidän on alettava muodostaa omaa kantaamme niiden tietojen varassa, jotka ovat saatavilla.

Pyydänkin teiltä, että kiinnittäisitte erityistä huomiota asemamaidenne talous- ja rahaliiton kehittämiseen liittyviin kantoihin ja toimittaisitte niistä ajantasaiset raportit Saksan vaaleihin mennessä. Arvostan näkemyksiänne ja asiantuntemustanne.

Hyvät suurlähettiläät,

Maailmanpolitiikan tilaa kuvaa parhaiten ajatus jatkuvan ja voimakkaan muutoksen keskellä elämisestä. Muutos on nykymaailmassa sääntö, ei poikkeus. Suomen on osattava toimia jatkuvassa muutoksessa niin, että maamme asema, turvallisuus ja hyvinvointi ovat mahdollisimman vahvoja.

Vaikka olemme pieni maa, meidän ei pidä alistua virran vietäväksi. Kun ymmärrämme muutosta, tiedämme tarkkaan mitä haluamme ja uskallamme tarttua olennaisiin asioihin oikealla hetkellä, voimme vaikuttaa kohtaloomme paljonkin. Suomi ei ole, eikä saa olla ajopuu. Ulko- ja turvallisuuspolitiikkamme tavoite ei ole ylläpitää mahdollisimman hyviä suhteita eri maihin, vaan suomalaisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin takaaminen.

Kiitos.